

RESUM

En la regió que s'estén des de *Caesaraugusta* a la zona litoral mediterrània compresa entre *Saguntum* i *Dertosa* hi hagué en època romana una sèrie de ciutats poc conegudes, antics *oppida* ibèrics, alguns dels quals —com fou el cas de *Contrebia Belaisca* i del Cabezo de Alcalá (Azaila)— foren destruïts a les guerres civils. D'aquestes, coneixem per les notícies de Plini l'estatus jurídic de *Leonica*, *Osicerda* i *Damania*, totes tres pertanyents als Sedetans i al Convent Cesaraugustà. A la primera meitat del segle II, el geògraf Ptolemeu recull exhaustivament els noms de les localitats més importants d'aquesta zona, la majoria de les quals no ha estat identificada fins ara de manera segura. Per mitjà de la inscripció CIL II 4052 sabem que una d'aquestes, *Lesera*, estigué localitzada a la comarca dels Ports, on ja des de l'any 1876 es coneixia un jaciment arqueològic de característiques urbanes en terme del Forcall: La Moleta dels Frares. En aquesta inscripció, dedicada l'any 212 a l'emperador Caracal·la, *Lesera* apareix citada com una *respublica*, denominació que, si bé és cert que no explicita la seua categoria jurídica exacta, a l'epigrafia hispànica és majoritàriament utilitzada per municipis i colònies, particularment a les dedicatòries als emperadors dels segles II-III. Amb algunes de les altres localitats citades per Ptolemeu, possiblement *Lesera* arribaria a assolir l'estatus jurídic de municipi en època flàvia, en el marc de la quasi completa generalització de la vida municipal que es produeix a partir de la promulgació de l'edicte de llatinitat per Vespasià.

L'existència d'un epígraf en què apareix un magistrat municipal a Rubielos de Mora, excessivament llunyà dels nuclis urbans ja coneguts, i fins i tot de *Lesera*, fa pensar en la possibilitat que corresponga a una nova entitat municipal que degué estar situada a la zona de L'Alt Millars, potser *Etobesa*. D'altra banda, dos grans jaciments arqueològics amb característiques urbanes, La Muela (Hinojosa del Jarque) i El Palao (Alcañiz), situats als voltants de *Lesera*, deuen correspondre a algunes d'aquestes localitats, possiblement, per la seua situació, a *Damania* i *Leonica*, respectivament, tot i que calga una confirmació epigràfica. La recomposició del mosaic urbà d'aquesta zona permet establir-hi amb certa aproximació el traçat dels límits entre els convents Cesaraugustà i Tarraconense, possiblement hereus dels antics pobles ibèrics. En aquest sentit, la localització d'una ciutat com *Lesera* —que Ptolemeu cita entre els Edetans— en territori atribuït als Ilercaons, obliga a reconsiderar alguns dels plantejaments fins ara acceptats.

El cas de *Lesera* deu ser paradigmàtic de l'evolució cultural d'aquests jaciments. Un lloc de situació i característiques estratègiques excepcionals, que apareix ocupat de forma estable des de l'Edat del Bronze, i que al final d'aquest període rep les influències dels C.U. del Baix Aragó. Sobre aquesta base, ja en època ibèrica es desenvoluparà una població de certa importància, un dels escassos *oppida* que perduren després de la conquesta romana i que acaba per convertir-se en un petit municipi, cap d'un territori muntanyós molt característic, al centre del qual es troba enclavat. Les dues rutes que conflueixen en La Moleta, definides en part per la xarxa fluvial de la zona, degueren constituir-se ja en aquesta època com a vies de certa importància.

Des d'època d'August, la ciutat comença a experimentar una gran transformació, possiblement continuada en època flàvia. Pren forma, així, la ciutat altoimperial, d'una superfície superior a les cinc hectàrees, les restes de la qual permeten albirar alguns vestigis de caràcter monumental. Les excavacions iniciades en tres llocs diferents han permès documentar una ocupació estable del lloc fins a la segona meitat del segle III. També, la inscripció CIL II 4052 reflecteix la pervivència de l'organització municipi-

pal a principis d'aquest mateix segle. L'absència de nivells d'ocupació corresponents al segle IV, així com l'escassetat general de materials arqueològics d'aquesta època, permet suposar que la nostra ciutat pogué veure's afectada per la crisi del segle III. La seua desaparició com a entitat municipal, tot i que podria haver perdurat un hàbitat residual, justificaria la seua absència als itineraris tardans, concretament a l'Anònim de Ràvena, que cita la via *Contrebia-Intibili* en què degué estar emplaçada *Lesera*. Aquesta primerenca desaparició pogué ser també la causa de l'auge d'un altre jaciment de singulars característiques, El Castell de Morella, que ja a l'Alta Edat Mitjana degué assolir un cert paper predominant, que es confirma a la baixa època musulmana quan apareix com a cap d'un gran territori —allò que avui és la comarca dels Ports— potser hereu de l'antic territori municipal de *Lesera*.